

עין משפט
נר מצוה

כה:

רביע דָּרְקָה וּמַחְצָה לָּגֶסֶה. וְאֶע"פּ שפִּי כְּקוֹנְטֵרַס מִשּׁוּם דְּהוּ מִמּוֹן הַמוּטָל בְּסִפֵּק שְׂמָא יִתִּירוּ חֹסֶס עַל י מוֹס וּשְׂמָא לֹא יִתִּירוּ לֹא מִשּׁוּם דְּמִיתִי כְּסוּמְכוּס יִאָּ* אִלָּא תִקְנָה חֲכָמִים בְּעֵלְמָא הוּא וְאֶע"ג דְּלֵאייִר כֻּכַּל מוֹס אִפִּילוּ יִדּוּעַ שִׁיתִּירוּ מוֹמַחַה עַל יְדוּ מ"מ חֲשִׁיב

לִיה סִפֵּק קָמָא דְשִׂמָא לֹא מוֹקִיק לִיה מוֹמַחַה וְגַם לֹא פִלִּיג בִּין מוֹס יֵט וְאִי הוּא מֵיירִי הֵךְ בְּרִיתָא דְדוֹקִין שְׂבָעִין דּוֹקָא הוּא נִיחָא טַפִּי דִּה"ג קִימָא לֵן כְּרִיז יֵהוּדָה כְּדִפְרִישִׁית וְלִדְיָהּ אִינוּ נִקְבַּר אִלָּא דְדוֹקִין שְׂבָעִין וְעוֹד יֵט לִפְרָשׁ דִּהֵינּוּ טַעמָא דְמַשְׁלֵס מַחְצָה שְׂשִׁיעֵרו חֲכָמִים דְּלִינוּ שׁוּה יוֹתֵר כ"ז שְׁעוּמַד בְּסִפֵּק שְׂעֻדִין לֹא הוֹתֵר וּבִתְרוּמָה נִמִּי אֲשַׁכְחֵן שְׁאִינוּ שׁוּה אִלָּא כַּמַּחְצָה שֶׁל חוּלִין כְּדִאֲמַרְיֵן בְּפִרְק אָף עַל פִּי (כַּמּוּצוֹת דף נח.) כֹּל מְקוּס שֶׁהוֹחֵר מִרְמוּה נִתָּן לֶה כִּפְלִיס בְּחוּלִין וּמֵיהּוּ לֹא דִמֵּי מַמַּשׁ לַתְרוּמָה דְּאִסּוּרָה לְזוּרִים וְאִסּוּרָה בְּטוּמָאָה אֲבָל כְּכּוּר גִּטָּו מוֹמִין שְׂרִי לְגַמְרִי כִּזְבִּי וּכְאִלִּ:

משוּם גוּרֵת מְגֻדִּי בַּהֲמָה דְקָה. פִּירוּשׁ שֶׁחֲמִירוּ עֲלֵיהֶם חֲכָמִים שֶׁלֹּא לְגַדֵּלם כִּי אִם בְּחוּרֶשׁן חוץ לַיִּשׁוּב וְיֵשׁ בָּה טוֹרַח גָּדוֹל וְאִינוּ שׁוּה אִלָּא רִבְעִי דִּהֵינּוּ מַחְצָה פָּחוֹת מִן הַגֶּסֶה וְגַם כְּקוֹנְטֵרַס פִּירֵשׁ כֵּן מַפְנִי טוֹרַח יֵיז גְּזוּר לֶה אֲבָל לֹא דְקָדַק לַיִּשֵּׁב לֶשׁוֹן גּוֹרֵה: דָּן אֵת הָרִין ב'ו'. כַּפ"ק דְּסִנְהֶדְרִין (דף ו.) פִּרְיָךְ מֵינִה ל'ר' אֲזַבּוּ שְׁאֲמַר שֵׁיט שְׂדֵנו אִין דִּינִיהֶן דִּין וּמֵימָה מִנָּה לִיה דִּמֵּיירִי צִיחִד אִי מִשּׁוּם דְקִתְנִי דָן אֵת הָרִין לֶשׁוֹן יִחִיד הֵא בְּרִישׁ אֲלוּ טְרִיפּוֹת (חוּלִין דף מד:) כִּתְנִי דָן אֵת הָרִין וְלֹא מֵיירִי צִיחִד כְּדִקְתָּי וְכוּלָן רֶשְׁאִין לִיקַח וְיֵשׁ לוֹמַר דִּהֶסֶם קִתְנִי דּוּמִיא דַּעֲדִים אֲבָל מַתְנִי דִּהֶכָא מֵיירִי כוֹלֵה צִיחִד דְקִתְנִי סִיפָא וְאִם הִיֵּא מוֹמַחַה לְבִית דִּין כ'ו וּמַעֲשֵׂה כ'ר טְרַפּוֹן כ'ו וְיִשָּׁא נִמִּי מִי שְׁאִינוּ מוֹמַחַה וְרֹאֵה אֵת הַכּוּכּוֹר^[א]:

לִימָא בְּנִי סַתְמָא כְּרִבִּי מֵאִיר תָּנָא וְיִמְנֵה דְלֹא דִיִּיק יֵט הֶכָא מֵרִישָׁא דְמִי שְׁאִינוּ מוֹמַחַה וְרֹאֵה אֵת הַכּוּכּוֹר וְנִשְׁחַט עַל פִּיו הִרִי זֶה יִקְבַּר וְיִשְׁלֵם מִצִּיתוּ דִּהִיא^[א] מַה נִּפְשָׁךְ כְּרִיז מֵאִיר אִמִּיא דְלֹאִין דִּינָא דְגִרְמִי לֹא מִתּוֹקְמָא בְּנָשָׁא וְנָתַן צִיד דִּהָא נִשְׁחַט עַל פִּיו קִתְנִי וּבִהְגוּלָּה קִמָּא (כ"ק דף ק.) לֹא מִשְׁנֵה תֶּסֶם מִשְׁנֵה דְלֹאִין ר"מ דִּינָא דְגִרְמִי אִלָּא מְבַרִייתָא דְמַחֲמִית הַכֶּרֶס וְהוּא לִיה לֹאִיתוּי מִתְּקַנְתָּא בְּעֵלְמָא הִיא לֹאִי רַצּוֹ חֲלֻקֵּל בִּין מוֹס לְמוֹס: כָּס מוֹס לְמוֹס ואִי: כָּס כְּכּוּר בְּמוֹמִין: שְׂרִי: כָּס טוֹרַח גִּידוּלָה אֲבִיל וְכִיז חִיבּוֹת גּוֹרִי לֶה נִמְקַח: יִסָּן חִיבִיָּה מִתְּקַח וְיִי רִישָׁא דְמִי אֹתוּ א' מ' נִמְקַח:

יֵא ח' מִי' פ"ג מֵהִלְטַם כְּבוֹדוֹת הִלְטֵה ו סָמַך עֲשִׂין רִיחַ טוֹשִׁיעַ יִיד מִיָּתַן יֵשׁ סַפִּיק ג': יֵשׁ ב ג מִי' פ"ו מֵהִלְטַם סִנְהֶדְרִין הִלְ ג טוֹשִׁיעַ ד' ח' מ' כִּי סַפִּיק ג': ד' נְמִי' פ"ח מֵהִלְטַם שְׂמִיתָה הִלְ כֵּה טוֹשִׁיעַ יִיד כִּי מֵה סַפִּי אָן:

כ ה מִי' פ"ו מֵהִלְטַם סִנְהֶדְרִין הִלְטֵה ג טוֹשִׁיעַ ח' מ' כִּי סֵה סַפִּיק ג':

כ א ו מִי' פ"ג מֵהִלְטַם כְּבוֹדוֹת הִלְטֵה ז סָמַך עֲשִׂין רִי טוֹשִׁיעַ יִיד מִיָּתַן שִׁיב סַפִּיק א':

גליון הש"ס

תוס' ד"ה רביע וכו' אלא תקנת חכמים בעלמא הוא. ע"כ כן ע"כ מ"ה תמרת:

שיטה מקובצת

[א] תנה אמר ר' יוחנן שתי:
ס על חיבות וישראל מביטו רשעין קל למעלה ללחורות כי ראו למחוק:
ז הכל:
וישראל מביטו. תנא:
ח את. עיין ב"ק (דף ק) בחסות:
ס דמי דאמר חיבת אין נמחק:
ז אמר תרדוס ט"ו תרדוס:
ח יוצאים מאלכסנדראי של מביט עד שחובטין האם שלה:
ט פטור אתה שאתה מומחה ועל חיבת א' טרפון ברשט ט"ו למעלה ללחורות כי ראו למחוק:
טן משנה הוא והטעמה:
י קאמר ליה חדא טעה בדבר משנה ואי עודר וחובת חזון נמחק:
יא וכו' ואמר דלא:
יב ליה האי קתני מיתוי:
יג ולא עיבר מפי:
יד באחוריות והיינו גרמא:
טו אחד והגיע בן:
טז עון ויעמוד סורי:
יז חור ואמר טריפה:
יח עובר שלחן משתכמור:
יט כלום הוא וזה חיבת זה נמחק:
ס על פי מוס זה ושמא:
לא סומכוס דריל תוס' חיצוניות פירש רש"י ז"ל דהויל מוטן המוטל בספק וחולקים וכו' והקשה ה"ר אלחנן כיון דהוי טעמא משום דהוי מוטן המוטל בספק וחולקים אי"כ אין הוא אלא סומכוס אבל חכמים חולקים עליו וטבורים הם דהמצי"ה וא"כ ה"נ ה"ל חילוק הכי ואמר רב יהודה אמר שמואל דא דברי סומכוס אבל חכמים חולקים עליו ואומרים שזה הכלל ביון המצי"ה כדאמרין בפ' הפה"ה וכו' נמי הוה ליה למימר הכי ואמר ה"ר אלחנן דהקנתא בעלמא היא למוס רצו לחלק בין מוס למוס:
כס מוס למוס ואי:
כז ככור כסורי:
כח טורח גידולה אבאי וכו' חיבות גזרי לה נמחק:
כט חייביה רישא דמי אותו א' מ' נמחק:

(א) וכן בסנהדרין לג' לתא

למיות ריט' ואולי דל"ל דמיות ר' טרפון נמחק ועי' כמכות דף ק"ב ע"כ

רבינו גרשום

שבועין: מתניתין נמי דיקא דקנים ר' מאיר. דקאמר הואיל ונשחט שלא עי"פ מומחה אסור אע"ג הדשאת הוי מוס קבוע: לאכחושי סהרי. כגון הדשאת לאחר מיתה מיתחיו מוס קבוע. ואחר סהרי ואמר דודאי כי האי גזונא חזיניה קודם שנשחט: דאי אמרת וכולחו משתני הוו סהרי שקרי ואסור הכבוד:
בא במובטין:
אלמור: לימא תנ סתמא כ"ר מאיר. כלומר דאע"ג מתחיו השתא אחר חזיטא מוס גמור אפילו הכי יקבר הינוי כ"ר מאיר דקנים: לא בדוקין שבועין ודברי הכל. משום הכי יקבר דמשתנין: משלם רביע לדקה. ואית דאמרי משום הכי משלם מחצה ולא יותר דהוי ממון מוטל בספק הואיל ואיכא דוקין דלא משתני. למ"ה (א) ומחצה לגבוה משום

(א) נראה דל"ל ואית דלמרי דמשי"ה משלם מחצה לגסה משום דלמתיין וכו' ועי' בב"ב דף קטו ע"כ ועדכרי רבטו עס ועדכרי הרש"ם ד"ה ושמן וי"ע.

עד כמה פרק רביעי בכורות

מסני' נמי דיקא.
דבמומין שבגוף פליגי אכל בדוקין לא פליגי:
הואיל ונשחט שלא על פי מומחה.
דלא משכח ביה ר' מאיר שום ריעומא אלא קנסו דשחטו שלא על פי מומחה ואי בדוקין שבעין הוה ליה למתני ר' מאיר אוקר הואיל ומשתנין אלא ודאי ליכא ריעומא דבמומי

הגוף פליגי וקנסא קנים גזירה משום דוקין:
דנולו משפטו.
כל דוקין שבעין משתנין או דלמא דדוקין גופייהו איכא דמשמתי ואיכא דלא משמתי ומיניה ו(א) למומין שבגוף גזרינן אטו הנך דוקין משתנין:
למאי נפקא מינה.
הא אפילו איכא דלא משמתי הואיל ולא קים לן הי משמתי והי לא משמתי כולוה אסירי אס נשחטו בלא מומחה:
לאכחושי סהדי.
אס שחטו בלא מומחה והשתא חזינא ליה קבוע וקיימי סהדי יא' דלא נשתנה ונחלא זה היה לו מחיים:
שקרי ונכו.
ואסור לדברי הכל:
סמנינו עליהו.
ושרי לר' יהודה דלא קנים:
ספתא כ"ר מאיר.
דלאר לעיל [פ"ה] א' אחד זה ואחד זה אסור דקתי יקבר ווע"ג דהשתא מיתחיו קבוע:
דלמא בדוקין שבעין.
אמר יקבר דלדברי הכל משתנין:
כשהוא משלם.
לכהן נתן רביע דמיו משום ככור בהמה דקה ולככור בהמה גסה חצי דמיו. משום הכי משלם מחצה דממון המוטל בספק הוא דאיכא למימר אפסדיה כוליה דאי לא הוה שרי ליה יז הכי כי הוה מיייתי ליה קמי מומחה גמור ושרי ליה והוה אכל ליה והשתא צעי קצורה ואיכא למימר דלאו מידי אפסדיה דללמא לא הוה מומא ומומחה גמור לא הוה שרי ליה ושמא לא הוה נפיל ביה לעולם מוס קבוע עד שימות:
מ"ע.
רביע לדקה ומחצה לגסה:
גסה הפסידה מרובה.
לפיכך תשלומין מרובין:
לפוס פסידא לישלם.
לזה חצי דמיו המרובין ולזה חצי דמיו המעטות:
משום גזירה מגדלי בהמה דקה נגעו בה.
משום טורח מגדלי בהמה דקה ישע בה טורח גדול לגדלה וזה שהסיר הככור הצלי לכהן מטורח גדול דשמא אס הראהו לאחר לא היה ממירו לו והיה לו עוד טיפול מרובה עד שיפול בו מוס להכי נגעו בו דלא משלם אלא רביע. ל"א מפני גזירת מגדלי בהמה דקה שעוצרין על דברי חכמים דמתן (כ"ק דף עט:) אין מגדלין בהמה דקה בל"א קנסוהו חכמים דלא לישקל אלא ריבנעא. ולא יז מפני המורה:
בתנאי' ואם היה מומחה לנ"צ פטור.
דלא מצי מימר ליה אמאי דייתת ליה הואיל ולא בקי בדניי:
גמ' ר"מ דאין דינא דגרמי.
כ"ק בפרק הגזול ע"ס (דף ק.) מחלית^[א] הכרס שנפרצה אומר לו גדור נתיאש הימנה ולא גדרה הרי זה קידש וחייב באחריותו. יז גרמי דגרס לאסור תבואתו של חצירו:

בשלמא חייב את הזכאי משכחת נשא ונתן ביד. שנטל הוא המעות ממנו בידו ופרעו לנצל דין:
אלא זכיה אס החייב היכי דמי.
בעל כרחך לא משכחת לה דעביד מידי אלא פטור אתה קאמר ליה:
ספיה לו משכו.
למלוה וזה פטר את הלוי ונטל את המשכון מיד המלוה והסחירו ללוה:
דאנע כזו שרץ.
הביאו טהרות לפניו לישאל עליהן ואמר טמאות הן ונטל שרץ אחד יז ונגע בהן כדי שלא יהא עוד ספק בהן לטוף אמר חכם מומחה טמאות הן וטימאן את השאר שנתערבו בהן:
בתנאי' האם שלה.
רחם שלה:
והאיכילה ר"ט לנציס.
ששאלו לו עליה יז אס טריפה היא והאיכילה לנציס:
שלא תלו.
מפני שפרות וחזירות שלהן מעולין מאד ומוכרין אותן ביוקר ורופין שלא ילדו במלכות אחרת כדי שיהו לריבין להם וחוטפין האם שלה ואינה ממה הילכך לאו טריפה היא:
לגסה חמורך טרפון.
הפסדת חמור יז שתשלמנו לנעל הפרה:
גמ' וסיפוק ליה.
דאי נמי לאו מומחה הוא פטור דטועה בדבר משנה הוא דמתן באלו טריפות (חוּלִין דף נד.) ניטלה האם כשירה וטעה בדבר משנה חוזר בדיבורו כסנהדרין (דף לג.) וכיון דאי קיימא פרה הוה מצי למיהדר ביה ולמשרייה אישתכח דמה שאמר לאו כלום הוא יז זה וזה שהאיכילה לנציס אינה הוא דאפסיד אנפשיה:
אי נמי בשיקול הדעס עעיי.
דאפילו הוה קיימא לא מצי למיהדר ביה ולמשרייה ואשתכח דאיסורו איסור ואתה הפסדתו אפילו הכי פטור אתה מלשלם דמומחה אתה. שיקול הדעת מפרש בפרק קמא דסנהדרין (דף ו.) כגון תרי תנאי או תרי אמוראי דפליגי ולא איתמר הילכתא לא כמר ולא כמר וסוגייא דעלמא כחד מניייהו ואזיל האי ועצד כאידך מה שעשה עשוי ומשלם מצימו:
בתנאי' אין שוחטין.
דלמא משום אגרא קשרי ליה:
אלא אס כן היה מומחה

ליה. דפטור מלשלם משום דטועה בדבר משנה חוזר ותנן ניטלה האם שלה כשרה:
אין שוחטין על פיו. דאיכא למימר בשביל שכר שנטל חמוריו:

מסורת הש"ס

(א) ד"ה [כ:], (ב) כ"ק.ק.ח: סנהדרין ו. לג: (ג) וניכסת הכ"ש לריבס], (ד) סנהדרין לג: (ה) סנהדרין לג: (ו) [של בית מנחם כן אחת בסנהדרין לג: ועי' מוס' לקמן מ. ד"ה כשירין], (ז) [שאלמ], (ח) סנהדרין לג: כג: (ט) [בסנהדרין לג: לימא מינות רבי טרפון וע"ש וגם נמשנה שבתמעות], (י) [שם לג:], (יא) גבי מחלית כ"ק, (יב) כממו כ"ק, (יג) [וע"ש מוס' חולין מד: ד"ה וכו'], (יד) כ"א ע"כ וכו' כ"ק,

הגהות הב"ח

(א) במשנה רבי טרפון פטור אתה שאתה מומחה: (ב) רש"י ד"ה דטלה וכו' ומיזה במובין וכו' דמשתנין:

מוסף רש"י

שנשא ונתן ביד. נטל ניד ממון מן התבעש ויטל לתבע (כ"ב פ.) שרידי לו משכון. לתובע מן התבעש ויטל הדין את טלה ואמר לו פטור אתה ונטל המשכון מיד המלוה והסחירו ללוה (סנהדרין ג: וכו"י) כ"ק שם, דאנע בהו שרץ. שבע לישאל לפניו על דבר הספק טעול לו טטהותיו ואמר לו הדין טמאות הן ונטל שרץ והשליך עליהם שלא יהא עוד ספק בדבר וכן לא היו אלא טהויות (סנהדרין שם) להחזיק בדביו (כ"ב שם), שעירבין עם פירותיו. נטל הדין לפירות טמאים ועיצן עם שאר פירות האשם שהטלה והוה ליה עושה מעשה בידים ומזיק (שם) ומלא טעם והרי בכל טמא (סנהדרין שם), האם שלה. בית הדין ונקול טרפסת ושלמותות ונעלי' מטריל"ה (סנהדרין ג:), ואמר תרדוס הרופא. מפני שאמר חמורס הרופא, אין פרה כ"ר. לפי שטענות הן ואין רוצין שיהיו מליות במקומות אחרים, וקא חזין דמתקיימות (שם), הלכה חמורך טרפון. כלומר לרץ אפי למכור את חמורי והלחירי פרה לנעלים (שם),

רבינו גרשום (המשך)

דאמרין דמשלם דמי בשר בול:
מ"ט. להאי מחצה: דזה בהמה גסה מפסידו הרבה הילכך משלם הרבה מחצה:
וזה. בהמה דקה דהפסדה מועט דאינה גדולה כ"כ משלם רביע:
אי הפסדה מועט לישלם לפוס פסידה. כלומר מחצה מההוא מועט ומאי שנא רביע:
לא משום קנס מגדלי בהמה דקה. דאסור לגדל בהמה דקה בא"י ומסקינן דהאי ככור של בהמת כהן הוא והוא גידל בהבמה דקה:
ואם היה מומחה לריבם דלא טעה אלא בשיקול הדעת פטור מלשלם:
דדאין דינא דגרמי בכ"ק בפרק הגזול עציים. והאי גזרם בדבורו לאבר ממון:
שנשא ונתן ביד. שנטל בידים מזה ונתן לזה. ואי גזרם הוא אלא גזול:
כגון שהיה לנתבע משכון בידו של תובע ונטלו הימנו ונתנו לזה:
דאנע בהו שרץ. בידים:
טיהר את הטמא. כגון שנטל פירות טמאין ואמר טהורין הן ועיברן בפירות חבירו דקא עבר בידים דהפסיד פירותיו:
האם. בית ולד שלה:
והאיכילה לכלבם:
דאמר דטרפה היא:
הלכה חמורך טרפון. כלומר הפסדת חמורך. כלומר שתרפע לו חמורך תחת פרותו שהפסדתו:
והיפוק לבשיל למימר בשביל